

СЕКЦІЯ № 7

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Гаврилов Вадим Антонович

*здобувач вищої освіти судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАХИСТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Дослідження проблематики прав людини під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я є дуже актуальним явищем в наш час. Перш за все необхідно зазначити, що питання надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я (епідемій та пандемій) широко досліджується в медичній науковій літературі, зокрема, у роботах з епідеміології та частково регулюється міжнародними договорами. Щодо досліджень даної проблематики, то вони проводилися здебільшого з позиції правового регулювання надзвичайного стану, проблематики дотримання прав людини на окупованих територіях, виходячи з положень міжнародного гуманітарного права.

Надзвичайна ситуація, яка сколихнула весь світ в 2020 році (Covid-19) була визнана пандемією. Це означає те, що новий вірус і захворювання, яке він спричиняє, набув поширення у світових масштабах та обговорюється всіма міжнародними організаціями. На підтвердження цього, можна зазначити думку генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй (ООН) – А. Гутерреша, який вважає, що нинішня пандемія – це найбільша криза у глобальному здоров'ї протягом останніх 75 років [1].

Захист та реалізація прав людини і поширення коронавірусу (Covid-19) дуже тісно пов'язані між собою, що викликає страх та обурення у багатьох людей. На підтвердження цього можна виділити декілька аргументів:

По-перше, це швидкість його поширення та відсутність лікарських засобів з доведеною клінічною ефективністю. Підтверджено, що Covid-19 є небезпечним для осіб похилого віку, дітей та осіб з хронічними захворюваннями.

По-друге, вразливість національних систем охорони здоров'я. Багато країн вже перевищили свої можливості (матеріальні ресурси та медичний персонал) щодо надання медичної допомоги особам, які її потребують. В той же час А. Гутерреш зазначає, що «витрати на охорону здоров'я мають бути збільшені для задоволення нагальних потреб при повному дотриманні прав людини [1].

По-третє, масштабні заходи, до яких вдаються більшість країн, з метою захисту здоров'я своїх громадян: закриваються кордони, скасовується авіасполучення, оголошуються режими надзвичайної ситуації. На основі цього основоположні права людини піддаються обмеженню.

По-четверте, пандемія спричинює глобальний вплив на світову економіку – сферу виробництва, міжнародну торгівлю, бізнес. Значна кількість людей втративши роботу, розраховує тільки, або на свої заощадження, або на соціальну допомогу держав. Соціальна допомога – один з обов'язків держав, який впливає із соціальних прав людини. На щастя, держави роблять важливі кроки на зустріч населенню та приймають різноманітні рішення про зменшення розміру податків, надають пільги та субсидії різним верствам населення.

Слід звернути увагу на Міжнародні медико-санітарні правила (далі – ММСП). ММСП за своєю правовою природою є міжнародним договором, обов'язковим документом для всіх держав-членів ООН. ММСП орієнтовані на запобігання найбільш серйозним ризикам у сфері охорони здоров'я. Аналізуючи ММСП, слід зазначити, що заходи на рівні громадського здоров'я мають бути співрозмірні з ризиками для здоров'я населення та обмеження встановлені ними, повинні не створювати перешкод для реалізації прав людини. Саме ця «співрозмірність» і піддається критиці більшістю країнами: заходи щодо попередження поширенню Covid-19 є не співрозмірними з наслідками для економіки, прав людини та взагалі щодо суспільства в цілому [2].

Якщо проаналізувати Міжнародні медико-санітарні правила, то необхідно зазначити, що їх положення здебільшого спрямовані, не тільки на охорону здоров'я та протидії пандемії, а також і на повне дотримання гідності, прав людини і основних свобод людей в період карантинно-обмежувальних заходів. Оскільки, ММСП є обов'язковими для всіх держав-членів ООН, то розуміння прав людини в країнах може суттєво відрізнятися. Насамперед, це залежить від декількох факторів: 1) визнання та гарантування прав людини в тій чи іншій державі; 2) від обсягу зобов'язань, які взяли на себе держави, ратифікувавши ті чи інші міжнародні договори у сфері захисту прав людини [2]. Проте, не дивлячись на визнання та гарантування прав людини існують певні випадки, в яких допускається обмеження прав людини. Відповідно, і у більшості країн існують законодавчі положення, які допускають обмеження прав людини на час надзвичайних ситуацій, в нашому випадку, під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я. Загалом права людини та питання обмеження прав людини досліджується та дискутується як у науковій літературі, так і під час судових чи адміністративних процедур. Стосовно громадянських і політичних прав, то відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року, державам дозволяється відступати від своїх зобов'язань у конкретно визначених випадках. При цьому слід чітко розмежовувати, що «обмеження» та «відступ від зобов'язань» – різні речі [3]. Аналогічне твердження міститься і в Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Щодо соціально-економічних прав, то Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права не містить положень, які б дозволяли державам ані обмежувати, ані відходити від взятих на себе зобов'язань [4]. Конституція України допускає обмеження окремих прав людини в умовах воєнного або надзвичайного стану із зазначенням строку дії цих обмежень. Серед прав, які можуть бути обмежені, є і право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [5]. Говорячи у контексті пандемії Covid-19, треба звернути увагу на те, що саме прагнення захистити здоров'я населення може

служувати підставою для обмеження певних прав, якщо державі необхідно прийняти заходи по усуненню серйозної небезпеки здоров'ю населення. Важливим питанням також є те, що обмежувальні заходи повинні відповідати таким критеріям: а) базуватися на одному з положень, коли таке обмеження визнається допустимим; б) відповідати нагальній потребі держави чи суспільства; в) переслідувати законну мету; г) бути співрозмірним цій меті [6].

Отже, підсумовуючи можна прийти до висновку, що обмеження чи відступ від прав людини в період надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я – вимушена міра [7]. На мою думку, держави можуть в рамках розумного здійснювати вплив на права людини, якщо це необхідна дія, яка в подальшому позитивно впливає на поставлену перед державою мету. В даному випадку, в той час як Covid-19 все більше поширюється та викликає занепокоєння міжнародної спільноти обмеження та відступ від прав людини є виправданим та право на здоров'я потребує першочергової уваги держав. Подолання наслідків Covid-19 буде викликом для держав так само, як і викликом для прав людини.

Джерела:

1. Guterres A. This is, above all, a human crisis that calls for solidarity. URL: <https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/above-all-human-crisis-calls-solidarity> (Дата звернення: 19.11.2021).
2. Міжнародні медико-санітарні правила. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (Дата звернення: 19.11.2021).
3. Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (Дата звернення: 19.11.2021).
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (Дата звернення: 19.11.2021).
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (Дата звернення: 19.11.2021).
6. Хендель Н.В. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я : дис. ... канд. юрид. наук : спеціальність 12.00.11; Міжнародне право. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. 200 с.

7. Христова Г.О. Відступ держави від зобов'язань у сфері прав людини під час суспільної небезпеки. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 4 (2). С. 119–126.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент Белозубова О. О.

Гордуз Микола Олександрович

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Сидорина Даяна Віталіївна

*здобувач вищої освіти судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Національна безпека і врегулювання кризових ситуацій – це надважливі для держави, окремих організацій та кожної людини сфери. Від рівня їхньої налагодженості та від якісного виконання усіма ланками своїх завдань залежить життя, здоров'я та добробут людей.

В Україні державну політику у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню та ліквідації наслідків реалізує Державна служба з надзвичайних ситуацій. Проте кожен українець несе також особисту відповідальність щодо власної безпеки, безпеки своїх близьких, колег тощо. Адже кожен із нас у будь-який час може зіткнутися з небезпечними ситуаціями у повсякденному житті (аварії, пожежі, шквальний вітер). Тому дуже важливо вміти оцінювати ризики тих чи інших небезпечних ситуацій, знати основні ознаки небезпеки, що насувається, пам'ятати порядок дій та не розгубитися в критичний момент [2].

На жаль, надзвичайні ситуації є частиною нашого повсякденного життя. У світі відбуваються різні трагічні події: війни, стихійні лиха, аварії, пожежі і міжособистісне насильство. Переміщеними можуть бути окремі люди, сім'ї і цілі спільноти.